

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อารยประเทศทั่วโลกนิยมใช้ เนื่องจากเป็นระบอบการปกครองที่ยึดหลักการว่าประชาชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรือเป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง อาจจะเป็นโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมก็ตาม ยิ่งกว่านี้ประชาธิปไตยยังมีความมุ่งหมายในการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมอีกด้วยไม่ใช่เพื่อผู้มีอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ การปกครองแบบประชาธิปไตยจึงมีหลักการ วิธีการ และความมุ่งหมายที่ผูกพันอยู่กับประชาชน (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2517: 9) ตามแนวคิดของพีริคิลีส (See Pericles อ้างถึงในอมร รักษาสัตย์, 2535: 17) ได้กล่าวไว้ว่า

ประชาธิปไตยเป็นลัทธิการเมืองที่มีหลักการ อุดมการณ์อันสูงส่ง เพราะเทิดทูนสิทธิเสรีภาพของประชาชน เห็นประชาชนเป็นพลเมืองที่มีศักดิ์ศรีเป็นเจ้าของประเทศ ไม่ใช่ข้าทาสบริวารที่ผู้ปกครองจะกดขี่ข่มเหงได้ตามอำเภอใจ ไม่มีใครที่จะผูกขาดการปกครองประเทศ และไม่มีใครจะซื้อตำแหน่งบริหารประเทศได้ ดังนั้น จะทำให้ทุกคนทำความดีแก่ตัวเองและส่วนรวม แม้จะมีการแข่งขันกันก็ต้องแข่งขันโดยสุจริตชอบธรรมและมีคุณธรรม สังคมและประเทศชาติจึงจะเจริญรุ่งเรืองไปได้อย่างดียิ่ง

แต่นั่นก็เป็นเพียงอุดมการณ์อันสูงส่งเท่านั้น ในสภาพของความเป็นจริงโดยทั่วไปแล้วประเทศที่นำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยไปใช้ไว้ว่าจะประสบความสำเร็จทุกประเทศไป

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้ประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นเวลากว่า 60 ปีแล้วก็ตาม แต่การดำเนินการปกครองในระบอบนี้

ก็ยังถูกมองว่าเป็นไปอย่างล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด (เอนก สิทธิประศาสน์, 2536: 5) มีการปฏิวัติรัฐประหารอยู่เนื่อง ๆ รัฐธรรมนูญถูกยกเลิกและเปลี่ยนแปลงแก้ไขบ่อย มีการใช้อำนาจโดยไม่ผ่านกระบวนการประชาธิปไตย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523: 242) เช่น มีการยึดอำนาจทางการเมืองถึง 8 ครั้ง มีการก่อความรุนแรงทางการเมืองถึงขั้นจลาจล 3 ครั้ง มีกบฏอีกหลายครั้ง มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญและธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรทั้งฉบับถาวรและฉบับชั่วคราวถึง 15 ฉบับ (ไม่รวมฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับมีอายุเฉลี่ยในการประกาศใช้เพียง 4 ปี (เอนก สิทธิประศาสน์, 2536: 15) นอกจากนี้ ยังมีการนิยมนำอำนาจและความรุนแรงในการแก้ปัญหาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในการเรียกร้องประชาธิปไตยในระดับชาติ ตลอดจนปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวบ้านในส่วนต่าง ๆ ของสังคม การชุมนุมของประชาชนตามสิทธิในระบอบประชาธิปไตยเพื่อแสดงความคิดเห็น สะท้อนความเดือดร้อน และเรียกร้องความเป็นธรรม มักจะถูกมองว่าเป็นการสร้างควมวุ่นวาย ซึ่งก็มักจะทำให้ความรุนแรงเข้าแก้ไขเสมอ ๆ โดยขาดสันติวิธี (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2538: 174) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทยบางส่วนยังไม่อาจเป็นตัวแทนที่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน และเป็นสถาบันหลักในการแก้ปัญหของชาติให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ พฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนมีลักษณะเบี่ยงเบนแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว การแก่งแย่งเรียกร้องหาตำแหน่งทางการเมือง ไม่เคารพระเบียบวินัยของพรรค การแสดงความคิดเห็นหรือท่าทีในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร มิได้สะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์ที่จะรักษาผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง การมองปัญหาประชาชนยังจำกัดอยู่ในวงแคบ สนใจแต่ปัญหาเฉพาะหน้า และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่เกิดในเขตเลือกตั้งของตน ซึ่งเป็นปัญหาที่ถ่วงถ่วงมากกว่าที่จะสนใจประเด็นที่เป็นเรื่องผลประโยชน์ของชาติ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความไม่ศรัทธาของประชาชนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนขาดจิตสำนึกที่จะรักษาหรือหวงแหนสถาบันรัฐสภาไว้เพื่อเป็นเวทีในการต่อสู้ และหาข้อยุติทางการเมืองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิวัติรัฐประหารที่ผ่าน ๆ มา มักไม่ได้รับการต่อต้านจากประชาชน และบางครั้งได้รับการขานรับด้วยซ้ำไป (อนันต์ อนันตกุล, 2536: 3-5)

ส่วนระบบความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยบางประการก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยที่นำมาใช้ในสังคมไทยนั้น ไม่ได้เข้ามาในช่องว่าง หากแต่แทรกเข้ามาในสภาพแวดล้อมซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิม และสภาพแวดล้อมดังกล่าวนั้นในหลายส่วนก็มีลักษณะขัดกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย เช่น ความเชื่อเรื่องคนเรามีสถานะทางสังคมแตกต่างกัน เพราะคนเราข่อมมีกรรม หรือกุศลที่สร้างสมไว้ต่างกัน เพราะฉะนั้นความเสมอภาคกันใน

แก่ประชาธิปไตยย่อมเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ยาก และความอดกลั้นซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมประชาธิปไตยยังไม่ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง วัฒนธรรมการเคารพอาวุโส การห้ามเด็กเถียงผู้ใหญ่ ยังมีอิทธิพลอยู่มาก การที่จะให้มีความอดกลั้นเกิดขึ้นอย่างฉับพลันคงยากที่จะเป็นที่ยอมรับ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2534: 94) เช่นเดียวกัน ระบบอุปถัมภ์หรือระบบการถือพรรคถือพวก ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมการรวมกลุ่มของคนไทย เช่น ในชนบทที่รวมกันเป็นระบบอุปถัมภ์ ในเมืองก็เป็นระบบลูกพี่ลูกน้อง ตลอดจนวัฒนธรรมการรอมชอมประนีประนอม ซึ่งทำให้คนไทยเราขาดความมุ่งมั่นที่จะแก้ปัญหา เพราะกลัวจะสร้างความไม่พอใจให้คนอื่น ทำให้คนไทยเป็นคนเพิกเฉยต่อปัญหา จนเรื่องง่าย ๆ บางเรื่องก็ขยายเป็นวิกฤตการณ์ที่รุนแรงขึ้นมาได้ (ธีรยุทธ บุญมี, 2536: 169-183) ส่วนพฤติกรรมการแสดงออกของประชาชนชาวไทยบางกลุ่มยังไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น กรณีของชาวบ้านส่วนหนึ่งจากชุมชนตลาดล่าง ตำบลบางขุน อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานีกว่า 300 คน ได้ยกพวกปิดถนนสายรังสิต-ปทุมธานี เพื่อเรียกร้องให้ทางเทศบาลตำบลประชาธิปไตยสูญน้ำมาจากตลาดสุชาติ ตลาดรังสิต และตลาดศิริพรพัฒนาฝั่งสุคลองรังสิต เนื่องจากน้ำเน่าทะลักเข้าท่วมชุมชน โดยพวกชุมชนได้นำสุราอาหารมาดื่มกิน และอาละวาดสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้สัญจรไปมา ทำให้การจราจรติดขัดไม่สามารถสัญจรไปมาได้สะดวก (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, 4 พฤศจิกายน 2538: 17)

จากปรากฏการณ์ และปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยไม่พัฒนาก้าวหน้ามากที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการทางรัฐศาสตร์หลายสำนักได้วิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคของการนำเอาระบอบประชาธิปไตยไปใช้ในประเทศกำลังพัฒนา ได้มีการสรุปปัญหาต่าง ๆ เป็นแนวทางสำคัญ ๆ ที่ไม่แตกต่างกันนัก เช่น มีปัญหาด้านโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองสมัยใหม่ที่นำไปก่อตั้งในสังคมนั้นไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพสังคม และวัฒนธรรมในสังคมนั้น ทำให้ระบบการเมืองไร้เสถียรภาพ ขาดความต่อเนื่อง รัฐสภาอ่อนแอ พรรคการเมืองไม่พัฒนา มีการใช้ความรุนแรง และวิธีการนอกกฎเกณฑ์ของระบอบประชาธิปไตย ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองโดยตรงและทางอ้อม (สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2524: 2)

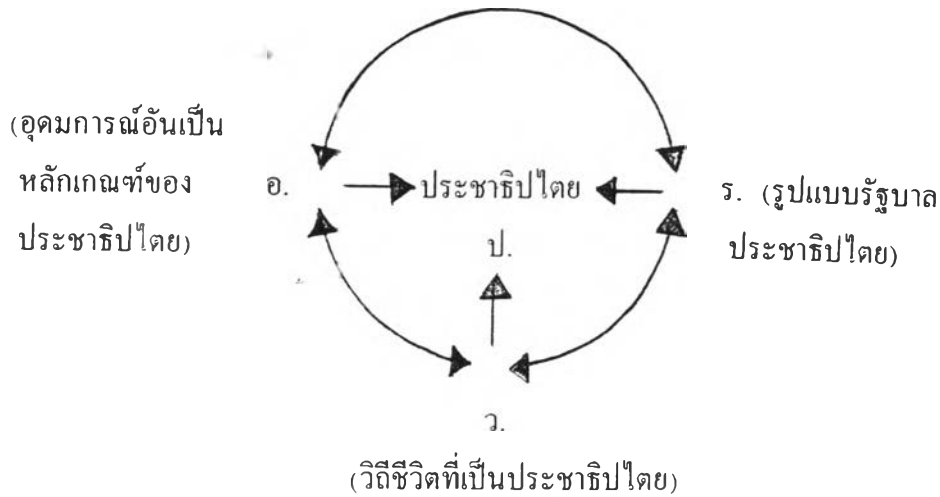
ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาประชาธิปไตย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคลในสังคมด้วยกระบวนการสังคมประคิตทางการเมือง (Political Socialization) เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยไปสู่เป้าหมายและมีทิศทาง แต่การพัฒนาประชาธิปไตยให้บรรลุเป้าหมายนั้นจะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านอุดมการณ์ประชาธิปไตย ด้านการเมืองการปกครอง และด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย ดังที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2519: 11) ได้กล่าวว่า

ก่อนที่สังคมหนึ่ง ๆ จะมีการจัดรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นอยู่เองที่ในสังคมนั้นจะต้องมีการตกลงร่วมกันและมีการยอมรับเสียก่อนว่าอุดมคติ หรือหลักการที่เราเรียกว่าเป็นอุดมคติของประชาธิปไตยนั้น เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา เป็นคุณค่าที่ควรใฝ่หาในสังคมนั้น ๆ เสียก่อน แล้วจึงจัดระเบียบการปกครอง จัดตั้งสถาบันการเมืองตลอดจนวิธีการปกครองให้สอดคล้องไปตามอุดมคตินั้น เมื่อนำระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้แล้ว การที่จะรักษาอุดมคติและวิธีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยไว้ได้นั้น ประชาชนที่อยู่ในระบอบการปกครองนี้ จะต้องมีวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินไปในสถาบันสังคมอื่น ๆ เช่น บ้าน ครอบครัว โรงเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยด้วย หากไม่แล้วการมีอุดมคติและการนำเอารูปแบบการปกครองแม้จะเป็นแบบอย่างของประชาธิปไตยมาใช้ก็จะไม่จริงยั่งยืน

ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ ปราโมทย์ นาคทรพร (อ้างถึงใน วิสุทธิ โภธิแทน, 2524: 53) ที่ว่า

ประเทศใดประเทศหนึ่งจะเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยได้นั้น ประชาชนส่วนใหญ่ หรือประชาชนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะผู้ปกครอง จะต้องยึดถืออุดมการณ์อันเป็นหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตย และจะต้องสร้างธำรงไว้และพัฒนาารัฐบาลและกลไกของรัฐบาลที่มีรูปแบบสอดคล้องกับอุดมการณ์ และคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะผู้ปกครองจะต้องมีการดำเนินและดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับอุดมการณ์และรูปแบบกลไกของรัฐบาล

จากความเห็นดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

(ปราโมทย์ นาคทรพรพ อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โภชน์แทน, 2524: 54)

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงได้นั้น สมาชิกของสังคมจะต้องยึดถือและสนับสนุนซึ่งหลักการที่เป็นประชาธิปไตย และจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องไปกับหลักการที่เป็นประชาธิปไตย (ปวิณ ชำนิประศาสน์, 2529: 50) และเมื่อสมาชิกในสังคมมีการประพฤติปฏิบัติเป็นประจำในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นวิถีชีวิต โดยผ่านกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง (Political Socialization) ทำให้เกิดวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทางการเมืองของคน โดยทำให้คนแต่ละคนมีความเชื่อและทัศนคติในทางใดทางหนึ่ง เมื่อคนเรามีความเชื่อและทัศนคติในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ก็จะส่งผลให้คน ๆ นั้นมีบุคลิกภาพ (Personality) หรือลักษณะของพฤติกรรมไปในทางใดทางหนึ่ง (วิสุทธิ์ โภชน์แทน, 2524: 160) บุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของบุคคลในสังคมจะเป็นไปในทางใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคม การเรียนรู้ทางสังคมในระดับต่าง ๆ เช่น ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนฝูง การทำงานประกอบอาชีพ ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองด้วย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523 : 24) คนที่มีบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมแบบใดก็จะมีชีวิตไปตามอิทธิพลของบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมนั้น ๆ (วิสุทธิ์ โภชน์แทน, 2524: 160) เช่น บุคคลที่มีบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยก็จะมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักประชาธิปไตย ตรงกันข้าม บุคคลที่มีบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นเผด็จการก็จะมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักเผด็จการ สอดคล้องกับบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมนั้น ๆ เป็นต้น

สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง (Political Socialization) สามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม และ

บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามารับการศึกษาได้ (Almond, 1974: 48) นอกจากนี้ ยังเป็นสถาบันที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือปลูกฝังบุคลิกภาพของประชาชนตามที่รัฐบาลนั้น ๆ ต้องการ (กมล สมวิเชียร, 2516: 113) ดังที่ อริสโตเติล (อ้างถึงใน Coleman, 1968:6) ได้กล่าวไว้ในสมัยกรีกโบราณแล้วว่า “ถ้าท่านต้องการอะไรในรัฐ ท่านต้องบรรจุไว้ในโรงเรียน”

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ตลอดจนปลูกฝังค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ดังที่แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) ได้กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาด้านสังคมข้อหนึ่งว่า “...ให้บุคคลที่ได้รับการศึกษารู้จักเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข...”

ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535:1) ได้กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่า “...ให้ผู้รับการศึกษาสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข...”

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษายังได้จัดทำคู่มือสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยกำหนดลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียนไว้ 12 ลักษณะ คือ

1. การรู้จักบทบาทและหน้าที่
2. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การมีความรับผิดชอบ
4. ความเป็นผู้มีวินัยในตนเอง
5. การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
6. การมีส่วนร่วมทั้งความคิด การกระทำและน้ำใจ ด้วยมารยาทที่ดีตามวัฒนธรรมไทย
7. การให้เกียรติซึ่งกันและกันตามฐานานุกรม
8. การยอมรับและเคารพในสิทธิหน้าที่ของเอกัตบุคคล
9. การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ
10. การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
11. การยึดมั่นในความกตัญญู เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
12. การยึดหลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิต (กรมสามัญศึกษา, 2536: 26-32)

จากเหตุผลดังกล่าว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา นับว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่ได้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนปลูกฝังความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อและจะต้องเติบโตก้าวไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ จำเป็นต้องประทับประคองและส่งเสริมให้เจริญเติบโตไปในทางที่ดี โดยเฉพาะการมีพฤติกรรมที่เห็นประชาธิปไตย เพราะการพัฒนาสังคมไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องพัฒนาบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมของคนไทยด้วย เพราะถ้าคนไทยขาดบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว ต่อให้มีรัฐธรรมนูญก็ฉบับ เลือกตั้งครั้งแล้วครั้งเล่า ประเทศไทยก็เป็นประชาธิปไตยไม่ได้ (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2517: 10)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เนื่องจากเป็นระดับชั้นสูงสุดที่จะสำเร็จหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือออกไปประกอบอาชีพและจะต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งอย่างเสรีทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเขตที่เป็นศูนย์กลางความเจริญในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนด้านการศึกษา ดังที่ ลิปเซท (Lipset อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523: 61-69) ได้นำเอาปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นเครื่องชี้วัดประชาธิปไตย โดยสรุปว่า “สังคมที่ประสบความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนในสังคมนั้นจะมีระดับรายได้สูง มีระดับการศึกษาสูง มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับสูง ตลอดจนมีประชากรหนาแน่นในเขตเมืองมากกว่าสังคมที่เป็นประชาธิปไตยน้อย” ซึ่งกรุงเทพมหานครจะมีสภาพโดยทั่วไปคล้ายกับลักษณะดังกล่าว จึงน่าสนใจที่จะนำมาศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร ในด้าน
 - 1.1 การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน
 - 1.2 การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 1.3 การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

1.4 การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล

1.5 การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

2. เพื่อศึกษาการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

2.2 ตัวแปรตาม คือ การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานครในด้าน

2.2.1 การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของงาน

2.2.2 การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

2.2.3 การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2.2.4 การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล

2.2.5 การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้รับจากแบบสำรวจการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยเชิงสถานการณ์ ถือว่าเป็นข้อมูลที่ผู้ตอบแบบสำรวจตอบตามความเป็นจริงทุกประการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง ความคิดเห็นที่มีต่อสถานการณ์ซึ่งแสดงออกถึงระดับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร โดย

ใช้แบบสำรวจการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยเชิงสถานการณ์ ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัย ประกอบด้วย การรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย ในด้าน

1. การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน
2. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
4. การยอมรับ และเคารพในสิทธิ และหน้าที่ของบุคคล
5. การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

การรู้จักบทบาท และหน้าที่ของตน หมายถึง การเคารพ และปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผนของสังคม การปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความเต็มใจและเกิดผลดีต่อส่วนรวม การปฏิบัติหน้าที่ที่งานสำเร็จตามกำหนดเวลาที่ได้รับมอบหมาย การเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานโดยไม่ทอดทิ้ง การยอมรับบทบาทหน้าที่ของกันและกัน

การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การให้โอกาสผู้อื่นแสดงความคิดเห็น การไม่ดูถูกเหยียดหยามความคิดเห็นของผู้อื่น การสนใจฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ การซักถามโดยใช้เหตุผลเมื่อไม่เข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น การไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองว่าถูกต้องเสมอไป

การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน หมายถึง การรู้จักเสียสละโดยพิจารณาตามเหตุผลและความเหมาะสม มีความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับหมู่คณะ การไม่ละเลยและเพิกเฉยต่อการกระทำใด ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามความสามารถและโอกาส การรู้จักอดทนอดกลั้นเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม การรู้จักสละอายุใจต่อความประพฤติของตนที่จะรักษาประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบ

การยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดโดยไม่ก้าวก่ายหรือรบกวนหน้าที่ของผู้อื่น การรู้จักให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น ไม่สนใจและให้ความสำคัญแก่เฉพาะตนเองเท่านั้น การรักความยุติธรรม การรู้จักเห็นอกเห็นใจและห่วงใยผู้อื่น การยอมรับมติของหมู่คณะ

การใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ หมายถึง การรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง การตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลประกอบ การไม่นำความเชื่อหรือโชคลางมาเป็นเครื่องตัดสินใจ การรู้จักวิเคราะห์และประมวลเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สติปัญญาและเหตุผลตลอดเวลา การแยกเรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ที่งานออกจากกันในการทำงานหรือตัดสินใจใด ๆ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2539

กิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง กิจกรรมและชุมนุมที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง จำนวน กิจกรรม ชุมนุม และจำนวนความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่จัดขึ้นในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งประกอบด้วย ประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมมาก และประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อย

ประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมมาก หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมและชุมนุมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย จำนวน 19 กิจกรรมขึ้นไป (70% ขึ้นไป) และมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม และชุมนุมมีค่ามัธยเลขคณิต (\bar{X}) ระหว่าง 2.50 - 3.00

ประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อย หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรม และชุมนุมส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยจำนวนต่ำกว่า 19 กิจกรรมลงมา (ต่ำกว่า 70%) และมีความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม และชุมนุมมีค่ามัธยเลขคณิต (\bar{X}) ระหว่าง 1.00 - 1.49

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ผู้บริหารและครูได้ทราบถึงการรับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร
2. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารและครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า และวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป